

Становище на Съюза на урбанистите в България относно необходимите промени в системата за пространствено планиране

(Януари 2016)

Оставката на главния архитект на Столична община, Петър Диков, предизвика сериозна полемика и множество дебати в общественото пространство. Това повдигна няколко важни въпроса – за преосмисляне на цялостната система за планиране, затова как се изработват и провеждат градските политики, изобщо провеждат ли се? Да се констатира, че има проблем, не е достатъчно, да се критикува също. Нужно е да се премине в диалогов режим на конструктивна критика и адекватни мерки за промяна на системата и политиките. Промяна чувствителна към разнообразните очаквания в обществото и визиите за адаптивно съвместно управление с истинско широко участие. Поради тези причини СУБ не би могъл да остане безучастен и би искал да даде следните коментари, чрез които ще се опита синтезирано да изясни основните принципи и виждания, които организацията поддържа и отстоява.

1. **Позицията „главен архитект“ в София и България** – тази длъжност през годините на прехода се компрометира силно поради корупционни схеми, участие в икономически кръгове на монопол или олигопол, устройствен и инвестиционен рекет /често основателно, макар и трудно за доказване/. Същевременно вменените големи отговорности и задължения, които прекрачват прага на експертната и преминават в политическата сфера, подменят принципите на представителната демокрация с остарели форми на централизирана бюрокрация. Така от една страна фигурата на главния архитект се явява удобен буфер и понякога жертва на политиците - кмет и общински съвет. Но от друга, получава огромна експертна и политическа власт (в случая на Столична община), която остава донякъде извън контрола на представителната власт и гражданите, особено поради по-добрия достъп до информация и технически средства. Остава отворен въпросът за знанията и уменията, образованието и квалификацията на специалистите изпълняващи тази длъжност, която е твърде отворена за случайни, но удобни опортюнисти.

Относно съществуването на този пост като такъв, според Нас е необходимо да се запази като публично отговорна и разпознаваема позиция, но с по-тесни контролни отговорности. Те са свързани с прилагането на Закона за устройство на територията с фокус върху съблюдаването на връзките между устройствено планиране - инвестиционно проектиране - строителен контрол.

Това предполага, че и в трите направления би следвало допълнително да се изгражда политическа и медийна култура, институционален и експертен капацитет и връзки с гражданския и бизнес сектор отвъд фигурата на главния архитект и не само на местно ниво, а и на регионално и национално. По този начин би имало повече гаранции, както за законосъобразност и прозрачност, така и за целесъобразност и качество при вземането на решения свързани с градската среда и устройството на територията, ползването на земята и пространственото развитие.. Считаме, че не е достатъчно и дори се подценява нуждата от сериозна оценка, в условията на конкурса за главен архитект на Столична община да се очакват задълбочени и аргументирани предложения за реформа, която е цялостен и многостранен процес. Подобна е и темата за зелено градско развитие - което е изключително комплексна и интердисциплинна област.

- 2. Устройство на системата за пространствено планиране в София и България** – има остра нужда от задълбочено проучване относно начина, по който (не)работи тази система, какво представлява, кои са звената, които я съставляват, как си взаимодействат. Липсата на задълбочени оценки за пълната картина от процедури, административни структури и нормативна уредба, само по себе си е проблем със сериозни последици. Ето защо такъв анализ е наложителен, без него отговорът на въпроса: трябва ли да се реструктурира съществуващото административно устройство или е по-добре да се предложи изцяло ново, няма реална аргументация. Според Нас настоящата система има своите силни и слаби страни, поради което е необходимо да се направи задълбочено изследване на вътрешните и външните фактори, които затрудняват или подкрепят нейното правилно функциониране.

Много критики се отправят към различните органи и инструменти, чрез които се осъществява планирането, част от които са основателни, а други не. Ние призоваваме към конструктивни, а не деструктивни критики, диалози и конкретни действия от страна на администрацията, професионалната гилдия и гражданските организации, които да доведат до положителни реформи и да допринесат за така желания просперитет на българските общини и техните граждани.

Законодателството ни е национално, но Столична община има отделен закон за устройство и застрояване, където могат да намерят място по-общо въпроси по разпределянето на отговорности, консултативен процес, субсидиарност и стъпаловидни начини на вземане на решения, провеждане на оценки и изследвания,

които да се изяснят в подробности, чрез местни подзаконовни актове - наредби, правилници, указания, стандарти и пр.

- 3. Участие на граждански организации и НПО при взимане на решения** – безспорен е фактът, че такова участие е необходимо, но то трябва да се превърне в диалог и сътрудничество при разрешаване на различни пространствени и устройствени проблеми на стратегическо и оперативно ниво. Време е за конструктивни разговори, от които да произлизат градивни идеи, затова как да се преодолее кризата в системата за планиране.

Считаме, че участието на Камарата на архитектите (КАБ) следва да бъде прозрачно по отношение на вътрешните процедури за излъчване на представители. Узаконяването (доп. - ДВ, бр. 101 от 2015 г. на чл. 5 от ЗУТ) на задължително включване на САБ (Съюзът на архитектите в България представлява юридическо лице с нестопанска цел в частна полза) на ключови места в системата за вземане на решения считаме за безпринципно и неуместно, дори със съмнителен характер. Освен всичко то дискриминира много други организации с обществена полза, както и други професионални организации в частна полза, които могат да бъдат смислени участници.

Доброто управление изисква пълноценен консултативен процес на всяка по-значима стъпка в планирането и преди вземането на решения. Доколкото Столична община проявява признаци на отваряне, все още има значителни празни места, както и нужда от ясни подходи, правила и процедури свързани с представителство, посредничество и разрешаване на конфликти.

- 4. Реформа на системата за пространствено планиране в Столична община** - предлагаме няколко последователни стъпки при започване на дискусия за реформа и за начина на нейната реализация, предшестващи и отчасти застъпващи процеса по актуализация на ОУП на Столична община и изменението на Закона за устройството и застрояването ѝ.

Такъв процес би отнел около 3 години (2016-2019), в които за реформата са необходими около 2 години (2016-2018) и за актуализацията също около 2 години (2017-2019) с 1 година застъпване). Така изменението на ОУП ще се случи навръх 10 годишния му юбилей и съобразно с него ще могат да се изготвят следващите средносрочни документи - ОПР (през 2019-2020) и ИПГВР (през 2019-2020), които този път трябва да се разработват паралелно.

Стъпките са именно:

1. Кръгла маса и съпоставителна оценка на сценарии за развитие на системата за пространствено планиране в частност за град София (от сега до средата на 2016 г.);
2. Оценки и промени на процедурите и механизмите (институционална оценка) - на недостатъци и несъответствия спрямо принципите на доброто управление, обратна връзка от потребителите на услуги и създаването на проекти на наредби и правилници за обсъждане (до края на 2016 г.);
3. Промени в ЗУЗСО и ЗУТ, ЗРР, ЗМСМА, и в други закони и подзаконови актове, ако е необходимо и създаването или актуализацията на наръч от наредби, правилници, указания, насоки и стандарти за работа (между 2016-2018 г.);
4. Предхождащи изследвания и съпътстващи разширени оценки (от 2016 до 2019 г.)
 - методически и тематични изследвания - свързани с градски дизайн и устройствени параметри, достъпност и мобилност, здраве и жизнена среда
 - оценка на прилагането на предходния (настоящия) план и
 - рамкова комплексна оценка за устойчиво градско развитие на бъдещия план, включваща:
 - задължителните оценка за съвместимост с екологичната мрежа и екологична оценка (с разширено съдържание отвъд оценката на компоненти и с акцент върху природосъобразното развитие, чрез оценка на градския метаболизъм, екологичния отпечатък и екосистемните услуги)
 - социална оценка с акцент върху включващото градско развитие
 - икономическа оценка с акцент върху зеленото градско развитие
 - споменатата институционална оценка.
5. Самата актуализация на ОУП като съдържание заедно със задълбочен и постъпателен консултативен процес (2017-2019 г.), вкл.:
 - изготвянето на рамково и специфични задания;
 - анализи и прогнози;
 - правила и норми вкл. специфични;
 - механизми за прилагане (връзка с други основни и съпътстващи, стратегически и оперативни, интегрирани и секторни инструменти)
 - система за оценка (в реално време, ежегодна, междинна, окончателна) и пр.;

В обобщение призоваваме за търсенето на политическа отговорност от страна на кмета и заместниците му по определянето на политиките, а не на главния архитект и други длъжностни лица, които имат друг тип отговорност - по изпълнението на политиките и съпътстващия контрол. Оставаме на мнението, че има още много работа по изграждането на експертния капацитет в пространственото планиране, включването на заинтересованите страни и съвместното управление на развитието и приспособяването на Столична община към настоящи и бъдещи предизвикателства.